

Transformacja

- co dalej po węglu?

Laboratoria czwartej przyrody: aktywizacja społeczności lokalnych w kierunku zielonej transformacji i rozpoznawania lokalnego dziedzictwa antropocenu. Działanie - FESL.10.24-Włączenie społeczne – wzmocnienie procesu sprawiedliwej transformacji.

Dodatek sfinansowano z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji w ramach programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

Opowieść o rzece

BYTOMKA

Bytomka, rzeka płynąca przez serce Górnego Śląska, to więcej niż ciek wodny. Wspominana już przez Jana Długosza, stanowi istotny element krajobrazu i kultury regionu. Jej historia sięga tysięcy lat wstecz, a jej losy spletają się z rozwojem miast, przemysłu i lokalnych społeczności. Bytomka, zwana również Kaczawą, a po naszymu Bojtnerką, przepływa przez gminy Bytom, Ruda Śląska, Zabrze i Gliwice. Po latach zaniedbań dzięki środkom z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji rewitalizacja Bytomki staje się faktem.

PREHISTORIA I WIELKI PRZEMYSŁ

Historia Bytomki sięga odległej epoki kamiennej, około 10 000 lat p.n.e. Ślady prehistorycznego osadnictwa, odkryte w łachach piasku nad rzeką, na terenie Biskupic, wskazują na istnienie warsztatów krzemienianych narzędzi. Odkrycia dokonane w 1927 roku, ujawniły drobne przedmioty z krzemienia, narzędzia niezbędne do codziennego życia, co świadczy o pradawnym osadnictwie w tym rejonie. W XVII wieku przy Bytomce powstawały młyny wodne, stawy, które regulowały przepływ wód, zapewniając równowagę wodną. Młyny wodne stanowiły o bogactwie i atrakcyjności tego obszaru. Wraz z rozwojem przemysłu wydobywcze-

go krajobraz zmieniał się, rzeka stawała się coraz bardziej zanieczyszczona, a ze względu na dużą zawartość ścieków, z koryta wydobywał się nieprzyjemny zapach. XX wiek zmienił Bytomkę w ściek...

NAZWY I GRANICE

Na przestrzeni wieków Bytomka nosiła różne nazwy, odzwierciedlające zmiany zachodzące w jej otoczeniu. W dokumentach historycznych pojawiają się m.in.: Cacaia, Cacava (XIII wiek), Koczawa Kliczborn (XV wiek), Kokava (XVIII wiek), Beuthener Wasser (XIX wiek), Iserbach (XIX wiek), Mała Kocawa (XIX wiek), Okronglik (XIX wiek), Okrąglik (XX wiek), Bytomka, Bytomska Woda, Bojtnerka (XX wiek). Te nazwy świadczą o wielokulturowości tych te-

renów. W okresie międzywojennym rzeka, na krótkim odcinku, stanowiła granicę między Polską a Niemcami. Jej brzegi były świadkami wielu wydarzeń historycznych i osobistych dramatów, nierzadko rozdzielając rodziny. Po II wojnie światowej i zmianie granic Bytomka pozostała ważnym elementem historii Górnego Śląska.

DOLINA BYTOMKI - PRZYRODA I PRZEMYSŁ

Dolina Bytomki, położona w strefie wododziałowej Wisły i Odry, zmieniała swój bieg, szczególnie w miejscach, gdzie przepływała między hałdami. Mimo to, zachowały się tu unikatowe siedliska, takie jak szuwały trzcinowe i pałkowe, a także kępy wierzb i topoli. Najcenniejszymi elementami przyrod-

niczymi są stawy zapadliskowe, rozlewiska, mokre i wilgotne łąki oraz sezonowe oczka wodne. W dolinie można spotkać wiele gatunków roślin związanych z siedliskami wodno-błotnymi. Dolina Bytomki to również miejsce zimowania niektórych gatunków ptaków wodno-błotnych, głównie kokoszki wodnej i wodnika. Jest to jedno z najliczniejszych zimowisk tych ptaków w skali kraju. Dolina Bytomki to również ważne siedlisko dla wielu gatunków ptaków i płazów. Swoje łęgowskie ma tu aż 97 gatunków ptaków, czyli niemal połowa gatunków ornitofauny łęgowej Polski.

DOPŁYWY BYTOMKI

Bytomka przyjmuje do swojego koryta wiele strumieni i potoków,

wpada do Kłodnicy, a ta do Odry. Dopływy Bytomki pełne są malowniczych widoków. Przykładem jest Potok Rudzki, lewobrzeżny dopływ w Rudzie Śląskiej, który przepływa przez Dolinę Janasa, przepływa pod nasypem jednego z najstarszych szlaków kolei wąskotorowej na Śląsku (linia Tarnowskie Góry – Zabrze), a następnie wpada do Bytomki. Potok ten tworzy niewielką dolinkę na tyłach rudzkiego osiedla familoków, z widokiem na starą zabudowę Rudy i kościół pw. św. Józefa. W dolinie tej znajduje się grota, zbudowana w latach 30. XX wieku jako miejsce kultu Matki Boskiej z Lourdes, w miejscu dawnego pieca hutniczego huty Bertha.

Zakątki Doliny Bytomki.

Foto: UM Ruda Śląska

BYTOMKA

OSIEDLE BORSIGA

Wędrując wzdłuż Bytomki można odkryć unikatową śląską architekturę, w tym osiedle Borsiga. To najstarsze osiedle robotnicze w Zabrzu, wzniesione w latach 1863-1871, znane jako „Siedlung Borsigwerk”, Boziwerk. Osiedle powstało dla pracowników kombinatu górniczo-hutniczego Augusta Borsiga. Jego lokalizacja, pomiędzy doliną Bytomki, a trasą łączącą Zabrze z Bytomiem, była wówczas bardzo dogodna dla robotników. Osiedle w Biskupicach szczyliło się wysokim jak na owe czasy standardem mieszkań, każdy lokal miał ok. 55 m², kuchnię i czasem nawet trzy „izby”, na klatkach schodowych były „ausgusy” z bieżącą wodą. Osiedle składało się z kilkudziesięciu dwupiętrowych familoków z czerwonej cegły. Symetryczny układ ulic i budynków nadawał całości harmonię, wrażenie

ładu i spokoju. Choć tak jak wiele kolonii robotniczych na Górnym Śląsku siedle ucierpiało z powodu przemian po II wojnie światowej i deindustrializacji, to jednak Borsigwerk zachował swój urok, spacer pomiędzy familokami to prawdziwa podróż w czasie...

WSPÓŁPRACA

NA RZECZ REWITALIZACJI

W latach 2013-2015 realizowany był projekt Miasto3, czyli „Zintegrowane podejście do problemów obszarów funkcjonalnych na przykładzie Chorzowa, Rudy Śląskiej i Świętochłowic”, pozwalający miastom wspólnie ubiegać się o środki zewnętrzne. W jego ramach samorządy opracowały szereg dokumentów strategicznych, w Rudzie Śląskiej m.in.: Strategię Rozwoju Miasta Ruda Śląska 2014-2030 i Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Ruda Śląska do roku 2030. Projekt Miasto3 przyczynił się do wykorzystania potencjału rozwojowego tego regionu, ale także był impulsem do za-

angażowania mieszkańców w proces podejmowania decyzji dotyczących inwestycji realizowanych w ich bezpośrednim sąsiedztwie. W kwietniu 2018 r. władze Rudy Śląskiej skonsultowały z mieszkańcami propozycje zadań rewitalizacyjnych w mieście, które ujęte zostały w opracowanym planie działań. Wstępnie wytypowano do potencjalnej rewitalizacji ponad 180 ha terenów zielonych, a największy z nich dotyczył właśnie obszaru położonego wzdłuż Bytomki.

12 czerwca 2018 r. władze Rudy Śląskiej, Chorzowa, Świętochłowic oraz Parku Śląskiego postanowiły wspólnie zrewitalizować blisko 600 ha terenów zielonych. Tego dnia w rudzkiej Urzędzie Miejskim podpisano list intencyjny dotyczący wspólnych działań na rzecz rozwoju zielonych przestrzeni, ochrony ich potencjału oraz wspólnego pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Była to bezpośrednia kontynuacja projektu Miasto3, a jej celem było udostępnienie mieszkańcom naturalnych terenów zielonych oraz utworzenie sieci połączeń pomiędzy tymi przestrzeniami. Służyć temu miała budowa ścieżek rowerowych i pieszych umiejscowionych z dala od głównych szlaków komunikacyjnych, wykorzystując stare nasypy kolejowe i doliny rzek.

RENATURYZACJA DOLINY BYTOMKI – NOWY ROZDZIAŁ

W grudniu 2024 roku, na II posiedzeniu Rady ds. Sprawiedliwej Transformacji w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, prezydent Michał Pierończyk poinformował o dotychczasowych działaniach oraz planach związanych z wykorzystaniem środków z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. – *Blisko 100 mln zł pozyskaliśmy do tej pory dla Rudy Śląskiej z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Staramy*

się też o 19,8 mln zł na rewitalizację Doliny Bytomki – potwierdził Michał Pierończyk. Projekt „Renaturyzacja zdegradowanej doliny rzeki Bytomki w Rudzie Śląskiej” został złożony w 2024 roku do Programu Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027, do naboru Rekultywacja terenów przemysłowych, zdewastowanych, zdegradowanych – na cele środowiskowe. W ramach tego projektu planowane jest przywrócenie do naturalnego stanu pięknej doliny i rzeki.

WYZWANIA I NADZIEJE

Jeszcze do niedawna utożsamiano Bytomkę ze ściekiem. Na szczęście, dzięki podejmowanym działaniom rewitalizacyjnym i zaangażowaniu mieszkańców, sytuacja ulega poprawie. Dzięki m.in. spacerom organizo-

wanym przez Stowarzyszenie TuRuda odkrywamy Bytomkę na nowo.

Bytomka i jej dolina staną się pięknym zielonym zakątkiem, przyciągającym mieszkańców i turystów, miejscem relaksu i aktywnego wypoczynku, łatwo dostępnym bo planowane jest utworzenie sieci połączeń między terenami zielonymi, poprzez budowę ścieżek rowerowych i pieszych. Rewitalizacja rzeki to nie tylko kwestia estetyki, ale także szansa na przywrócenie jej naturalnych funkcji ekologicznych, posłużą temu pozyskane środki z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.

To historia o tym, jak zapomniana rzeka może odzyskać swoje znaczenie i stać się ważnym elementem w życiu miasta... Jej ciąg dalszy wkrótce nastąpi. **BL**

więcej na : <https://rzeka.org/?s=Bytomka>

Prezydent Rudy Śląskiej Michał Pierończyk podczas II posiedzenia Rady ds. Sprawiedliwej Transformacji w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej w Ministerstwie Funduszy i Rozwoju Regionalnego w Warszawie.

Foto: UM Ruda Śląska

Jacek Graliński, prezes Stowarzyszenia TuRuda

Foto: BL

TuRuda o Bytomce

Bytomka od wieków była dla lokalnej ludności źródłem zasobów, siłą napędową, po prostu kręgosłupem cywilizacji. Przy Bytomce powstawały młyny wodne czy kuźnie. Niestety przez lata, cywilizacja i rozwój przemysłu sprawiły, że stała się ona rzeką upadłą. Niszczyły ją wody kopalniane, ścieki komunalne a także silnie zakwaszona deszczówka. Całe szczęście, w ostatnich latach sporo się zmieniło. W 2007 r. oddano do użytku unowocześnioną oczyszczalnię w Orzegowie. Oddane w kolejnych latach przepom-

ownie umożliwiają odpływ ścieków z północnych dzielnic Rudy Śląskiej do tej właśnie oczyszczalni. Położone nad Bojtnerką miasta dokładają wielu starań, aby rzeka nie straszyla, a przyciągała. Na spływy kajakowe może jeszcze za wcześnie, ale spacer nad rzeką jak najbardziej. A jest co oglądać. Brzegi rzeki zamieszkuje wiele gatunków ptaków (w tym chronionych), widuje się nad nią bobry. Przyroda zawsze odbierze co się jej należy. Spacerując wzdłuż brzegów rzeki, szczególnie na jej rudzkiej odcinku, poza przyrodą, można podziwiać wspaniałą panoramę na dawny majorat. Z jednej strony Ruda, ul. Piastowska, kościół pw. Św. Józefa, z drugiej strony Biskupice i widoczna wieża kościoła pw. Wniebowzięcia NMP. Wspaniałe miejsce spacerowe mamy na wyciągnięcie ręki.

Fundusze Europejskie dla Śląskiego

Rzeczpospolita Polska

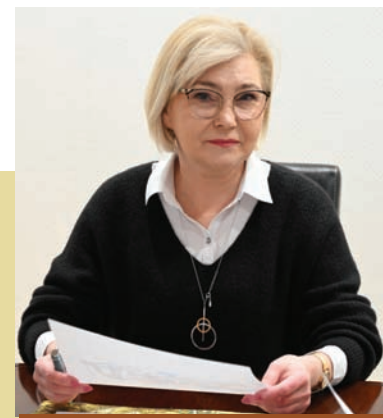
Dofinansowane przez Unię Europejską

Województwo Śląskie

Aleksandra Skowronek, wiceprezydent miasta Ruda Śląska – Tchniemy życie w dolinę Bytomki

Bytomka ma szansę odżyć w pełni, jej piękna dolina stanie się miejscem wypoczynku, rekreacji, zielonym ustroniem i to nie tylko dla mieszkańców Rudy, Orzegowa, Goduli. Projekt „Renaturyzacja zdegradowanej doliny rzeki Bytomki w Rudzie Śląskiej” został złożony do Programu Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027, do naboru Rekultywacja terenów przemysłowych, zdewastowanych, zdegradowanych na cele środowiskowe (FESL 10.7) i czeka na rozstrzygnięcie naboru. Już teraz warto zapoznać się z jego szerokim zakresem. O drugim życiu dla Bytomki rozmawiamy z Aleksandrą Skowronek, wiceprezydent Rudy Śląskiej.

Aleksandra Skowronek,
wiceprezydent miasta Ruda Śląska
Foto: UM Ruda Śląska

– Mieszka Pani w dzielnicy Ruda, Bytomka na pewno jest Pani dobrze znana...

– Oczywiście znam Bytomkę, ale po- wiem szczerze, te tereny nie zachęcały do wypoczynku. Przed złożeniem wniosku o dofinansowanie całej inwestycji wybra-łam się na spacer wzdłuż rzeki, żeby ocenić potencjał tego miejsca. Nie było to łatwe, bo przecież jest to teren przemysłowy, zdegradowany – generalnie trudny dla pieszych, wymagający odpowiedniego obuwia, gdy chce się odkrywać jego niedostępne zakątki. Jednak właśnie podczas tego spaceru zauważyliśmy horyzonty wielkich możliwości nadania dolinie Bytomki nowych funkcji rekreacyjnych i przywrócenia tego miejsca mieszkańcom. Najważniejszym jednak efektem realizacji projektu będzie poprawa jakości środowiska naturalnego poprzez udostępnienie mieszkańcom zrewitalizowanej przestrzeni publicznej – terenów zielonych o wysokich walorach przyrodniczych i biologicznych, które dotychczas były zdegradowane głównie przez działalność przemysłową. Brzmi to bardzo „urzędowo” ale proszę mi wierzyć już teraz jest tam ciekawa choć nieuporządkowana roślinność, niemal czysta rzeka i naprawdę urokliwe miejsca warte zobaczenia. Po zrealizowaniu założeń projektu, mieszkańcy będą mogli nie tylko spacerować, ale także skorzystać ze ścieżki rowerowej biegnącej wzdłuż doliny rzeki Bytomki, bez konieczności schodzenia w dno doliny, z jednocześnie możliwością jej obserwacji z poziomu nasypu. Będą mogli nie tylko aktywnie

Wiceprezydent Aleksandra Skowronek
podczas wizji lokalnej w Dolinie Bytomki (wrzesień 2023 r.)
Foto: UM Ruda Śląska

wypoczywać, doświadczać kontaktu z naturą, ale także przemieszczać się pomiędzy północnymi dzielnicami. Ruda, Orzegów i Godula zyskają niezwykle połączenie, i jestem pewna, że będzie to miało pozytywny wpływ na zdrowie i samopoczucie mieszkańców. Oczywiście będziemy także na bieżąco monitorować stan utrzymania roślinności w dolinie rzeki Bytomki.

– **Miłośnicy relaksujących spacerów również znajdą coś dla siebie?**

– Na poszczególnych obszarach będą zamontowane elementy małej architektury mającej na celu udostępnienie przestrzeni poddanej renaturyzacji. Będą więc typowe miejsca odpoczynku, ławki, stoły piknikowe, zadaszenia, pergole, a to wszystko wykonane z naturalnych surowców, głównie z drewna. Planujemy także punkty obserwacyjne, ścieżkę edukacyjną,

ładki drewniane, nową modułową konstrukcję wiaduktu nad rzeką, przez który będzie przechodzić ścieżka pieszo-rowerowa. Nie zabraknie także ekologicznego placu zabaw dla małych spacerowiczów, dzięki któremu jeszcze chętniej będą spędzać czas na świeżym powietrzu w otoczeniu przyrody. Chcemy, aby ten teren był przyjazny i atrakcyjny dla różnych grup wiekowych. To trudne wyzwanie, ale jestem przekonana, że to malownicze miejsce zachwyci każdego, kto będzie chciał choć na chwilę uciec od zgiełku codzienności.

– **Wspomniała Pani o roślinności...dzikie zakątki wyglądają co prawda bardzo malowniczo, ale to się zmieni...**

– Będą tam nowe nasadzenia. Zostanie zlikwidowana ta roślinność, która jest szkodliwa dla ekosystemu. Mówimy tutaj

o rdestach japońskich, które niestety zalegają w większej części tego terenu. Rdest został wpisany na listę obcych gatunków inwazyjnych, które stwarzają realne zagrożenie dla ekosystemu, rozmnażając się w błyskawicznym tempie, tworzy zwarte szpalery, zacięcia uniemożliwiają rozwój innych gatunków w swoim sąsiedztwie (jego gruba i wolno rozkładająca się warstwa opadłych na jesień liści i łodygi uniemożliwia kiełkowanie i rozwój innym roślinom, i w szybkim tempie przejmuje na wyłączność skolonizowany teren -przyp. redakcja) Chcąc zachować bioróżnorodność doliny Bytomki planujemy nowe nasadzenia, tak by zlikwidować ten przemysłowy krajobraz. Z uwagi na priorytetowy charakter celów środowiskowych i przyrodniczych w ramach projektu, obszar doliny zostanie wzbogacony o szereg gatunków roślin naturalnie występujących w dolinie i zapewniających miejsce rozwoju dla wielu gatunków zwierząt - głównie ptaków, które będą przedmiotem obserwacji przez mieszkańców. Chcemy zachęcić dzieci i młodzież do wspólnego odkrywania w ramach zaplanowanych w projekcie zajęć i warsztatów edukacyjnych. Naprawdę tchniemy drugie życie w dolinę Bytomki. Stworzymy nowe miejsce rekreacji i wypoczynku na mapie Rudy Śląskiej.

– **Mieszkańcy z pewnością docenią te starania, szczególnie gdy nadal będą doświadczać nam upalne lata. Możliwość wypoczynku w sąsiedztwie rzeki, wśród zieleni, w cieniu jaki daje drzewostan jest wówczas wyjątkowo ważna, pomaga przetrwać upały w mieście. Ale projekt**

ma również znaczenie dla samego miasta.

– Renaturyzacja doliny rzeki Bytomki zawiera szereg elementów poprawiających warunki życia mieszkańców postindustrialnego miasta, jakim jest Ruda Śląska, głównie w sferze jakości środowiska i zdrowia, poprzez przywrócenie naturalnego stanu tego obszaru sprzed okresu rozwoju przemysłowego. Należy także podkreślić, że realizacja projektu przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności miasta, co stanowi wartość dodaną całego projektu. Jestem przekonana, że dzięki między innymi takim działaniom zmienia się wizerunek Rudy Śląskiej, która w oczach mieszkańców regionu staje się ciekawym miejscem do zamieszkania i wypoczynku.

– **Kiedy będziemy mogli zobaczyć ostateczny efekt?**

– Realizacja całego projektu, łącznie z obiektem inżynierskim, potrwa od półtora roku do dwóch lat licząc od momentu rozpoczęcia prac projektowych. Czekamy więc z niecierpliwością na moment rozstrzygnięcia naboru. Główne wyzwania projektu to czasochłonna budowa obiektu inżynierskiego, a konkretnie przejścia przez Bytomkę, co obejmuje m.in. uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego i budowę mostu oraz stworzenie kompletnej dokumentacji projektowej.

– **Dziękuję za rozmowę i trzymam kciuki za powodzenie projektu.** BL

SŁOWNIK

SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI

ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

To proces planowania, wdrażania i monitorowania działań mających na celu ochronę i poprawę stanu środowiska naturalnego. Ma ono kluczowe znaczenie dla firm i organizacji, które chcą działać odpowiedzialnie. Zarządzanie środowiskiem wspiera zrównoważony rozwój, pomaga w spełnianiu wymogów prawnych, generuje oszczędności kosztów, poprawia wizerunek instytucji i samorządów.

BŁĘKITNO-ZIELONA INFRASTRUKTURA (BZI)

To system rozproszonych rozwiązań, które wykorzystują naturalne procesy do zarządzania wodami opadowymi. Celem BZI jest spowolnienie odpływu, zatrzymanie wody w miejscu opadu oraz oczyszczanie jej z zanieczyszczeń. BZI obejmuje m.in. rowy bioretencyjne, stawy, ogrody deszczowe i łąki kwietne. Korzyści z BZI to obniżenie temperatury latem, redukcja ryzyka powodzi, ochrona przed podtopieniami i oczyszczanie wód opadowych.

REKULTYWACJA TERENÓW

To proces przywracania wartości użytkowych i ekologicznych obszarom zdegradowanym przez działalność człowieka. Obejmuje działania techniczne i biologiczne, takie jak oczyszczanie gleby, przywracanie naturalnego ukształtowania terenu i zalesianie. Rekultywacja przyczynia się do ochrony środowiska, redukcji zanieczyszczeń, zwiększenia bioróżnorodności i znaczącej poprawy jakości życia mieszkańców.

Fundusze Europejskie
dla Śląskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Województwo
Śląskie

Aby transformację w kierunku niskoemisyjnej gospodarki można było uznać za sprawiedliwą, proces ten musi uwzględniać zarówno aspekty społeczne jak i ekologiczne. Konieczna jest gwarancja, że przemiany gospodarcze będą przebiegać w sposób zrównoważony, z uwzględnieniem interesów całego społeczeństwa, ale także środowiska. Nie mogą odbywać się kosztem lokalnych społeczności, zwłaszcza w regionach tak silnie związanych z wysokoemisyjnym przemysłem jak nasz Górny Śląsk.

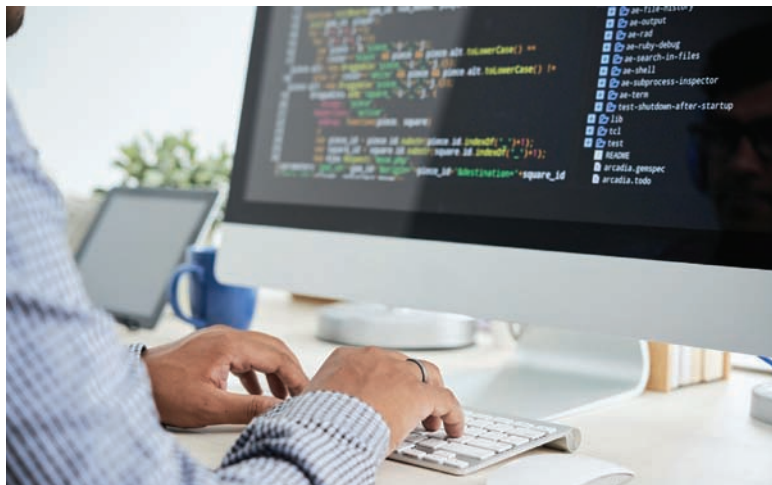
FUNDUSZ NA RZECZ SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI

Unia Europejska w 2021 roku utworzyła Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Według podziału dokonanego przez Komisję Europejską, Polska ma otrzymać z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji najwięcej ze wszystkich jego beneficjentów bo aż 3,85 miliarda euro. Fundusze te mają przygotowywać nasze regiony górnicze na skutki odchodzenia od węgla w produkcji energii elektrycznej.

Zgodnie z założeniami Komisji Europejskiej (KE), Fundusz Sprawiedliwej Transformacji opiera się na trzech filarach, które można podsumować jako: stworzenie alternatywy gospodarczej na rynku pracy, poprzez np. wsparcie lokalnego biznesu, przyciąganie nowych inwestycji, nacisk na zagadnienia społeczne czyli budowanie systemu przeszkoleń, w tym dotyczących przekwalifikowania dla osób zagrożonych utratą miejsca pracy i naprawę szkód środowiskowych w regionach węglowych. Zagospodarowanie terenów poprzemysłowych, ich rewitalizacja i poprawa stanu wód to bardzo istotne działania w ramach Sprawiedliwej Transformacji.

Krajobraz księżycowy, ścieki, pełne zanieczyszczeń powietrze i brudna woda – tak kiedyś wyglądał Górny Śląsk. Wieloletnia działalność wydobywcza zaburzyła stosunki wodne, więc teraz nasz region potrzebuje kompleksowych

Sprawiedliwa transformacja to zyski z działań na rzecz klimatu

Sprawiedliwa transformacja oferuje narzędzia i wiedzę niezbędną do przeprowadzania jej procesów.

Foto: pixabay.com

działań, które złagodzą negatywne skutki funkcjonowania kopalń, chociaż docelowo można mówić o ich niwelacji. W ramach środków z FST planuje się realizację zadań, które mają na celu zwiększenie retencji, odtworzenie dawnych naturalnych poziomów wód powierzchniowych i podziemnych, a w efekcie zminimalizowanie skutków suszy i harmonijną adaptację do zmian klimatu, łączy się z tym stała potrzeba prowadzenia działań hydrologicznych.

Tereny pokopalniane, po dziesięcioleciach intensywnego wydobycia węgla wymagają serii inteligentnych projektów rekultywacyjnych, które pozwolą środowisku odzyskać siłę, odnowić bioróżnorodność i jednocześnie wesprzeć i zainspirować do działania lokalne społeczności. Standardy ochrony środowiska oraz rzetelne podejście do kwestii merytorycznych wymagają współpracy na każdym poziomie: samorządowym, społecznym, naukowym, przemysłowym. Taka płaszczyzna współpracy jest warunkiem właściwego przygotowania projektów i wnioskowania o fundusze z FST. Polska gospodarka jest mocno uzależniona od węgla, dlatego pilna transformacja staje się koniecznością. Przyczyną jest nie tylko postępujący kryzys klimatyczny, który wymaga odejścia od paliw kopalnych, ale także słabnąca konkurencyjność polskiego węgla na rynkach światowych. Na Górnym Śląsku wydobycie węgla kamiennego ma również silny rys kulturowy, kopalniane szyby są elementem naszego krajobrazu, a nazwy kopalń stały się częścią

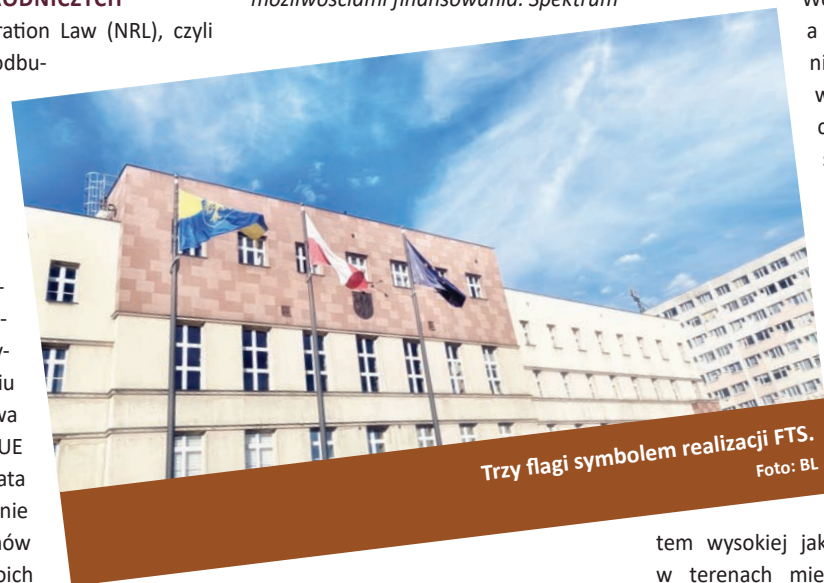
naszej historii. Górnik to nie tylko zawód ściśle związany ze Śląskiem, ale i etos pracy, który nadal trwa w bardzo wielu śląskich rodzinach. Trudno pogodzić się ze zmianami, które nas czekają. Ale do wygrania są tereny zielone, czyste rzeki, miejsca rekreacji.

PRAWO O ODBUDOWIE ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH

Nature Restoration Law (NRL), czyli unijne Prawo o odbudowie zasobów przyrodniczych, stanowi kompleksową odpowiedź na kryzys środowiskowy i katastrofę klimatyczną. Weszło w życie w sierpniu 2024 r. Państwa członkowskie UE mają tylko dwa lata na przygotowanie realnych planów odbudowy swoich zasobów przyrodniczych... To duże wyzwanie, wymagające zaangażowania przedstawicieli administracji państwowej, samorządowej, naukowców, instytucji przemysłowych i organizacji pozarządowych. W konferencji „Natura Ratuje Ludzi”, która odbyła się w warszawskiej „Kinotece” 12 stycznia 2025 roku, transmitowanej online, wzięło udział kilkaset osób zainteresowanych odczuwalnymi zmianami klimatu. Program konferencji ukazał całe spectrum tem

tów wiążących się z nowym unijnym prawem. Specjaliści zajmujący się środowiskiem przyrodniczym (lasami, rzekami, mokradłami, morzami), rolnictwem, ale także prawem oraz funduszami UE wraz z przedstawicielami administracji państwowej pracowali nad utworzeniem narzędzi dla skutecznego wdrożenia zapisów NRL. Nikt nie miał wątpliwości, że te działania są niezbędne i powinny być realizowane natychmiast.

Krzysztof Mrozek, Dyrektor Programu Fundusze Europejskie dla Klimatu w Polskiej Zielonej Sieci, podczas spotkania sieciującego, które odbyło się 14 grudnia 2024 r. w Bytomiu, zorganizowanego w ramach Regionalnego Obserwatorium Procesu Transformacji 2.0 (ROPT 2.0). przypomniał, że – *Województwo śląskie może liczyć na miliardy euro. Znaczna część tych pieniędzy wesprze sprawiedliwą transformację Śląska jako regionu węglowego. Możliwości działań organizacji w obszarze funduszy europejskich są ogromne. Często organizacje o tym nie wiedzą. Najważniejsze, co powinny zrobić, to zainteresować się możliwościami finansowania. Spektrum*

Trzy flagi symbolem realizacji FTS.

Foto: BL

możliwości jest bardzo szerokie. Nie jest to łatwe. Należy się do tego przygotować oraz mieć pomysł i determinację, aby to zrealizować.

Przeciwdziałanie kryzysom klimatycznym, łagodzenie zmian związanych z różnorodnością biologiczną jest najważniejszym zadaniem obecnego pokolenia, czas pomyśleć o przyszłości właśnie w kontekście zmieniającego się klimatu. Zgodnie z założeniami UE transformacja musi być sprawiedliwa i spoj-

na, wszyscy musimy mieć możliwość skorzystania z niej w najbardziej sprawiedliwy sposób. Ta zasada społecznej gospodarki rynkowej kieruje również naszą walką ze zmianą klimatu¹.

SIŁA TRZECIEGO SEKTORA

W procesie zielonej i sprawiedliwej transformacji kluczową rolę mają szansę odegrać właśnie organizacje pozarządowe². Do nich właśnie adresowane są panele dyskusyjne, seminaria i webinaria, w których Sektor NGO pozyskuje narzędzia i wiedzę potrzebną do podejmowania działań, które przyczynią się do kształtowania zrównoważonych polityk miejskich, łagodzących efekty zmiany klimatu dla mieszkańców śląskich miast. Kolejne spotkanie sieciujące, którego tematem będzie adaptacja miast do zmiany klimatu odbędzie się w katowickim centrum biznesowym D9 Space (sals S1), 12 lutego br., początek o godzinie 10.00. Spotkanie realizowane jest w ramach projektu „Regionalne Obserwatorium Procesu Transformacji 2.0 (ROPT 2.0)”. Regionalne Obserwatorium Procesu Transformacji 2.0 (ROPT 2.0) Liderem ROPT 2.0 jest Województwo Śląskie, a celem jest usprawnienie procesów Sprawiedliwej Transformacji w województwie śląskim, ze szczególnym uwzględnieniem dywersyfikacji gospodarczej, ochrony środowiska oraz potencjału terenów pogórnich³.

Jedynie inwestycja w usługi publiczne i zieleń może być gwarantem wysokiej jakości życia zwłaszcza w terenach miejskich. Sprawiedliwa Transformacja może właśnie w tym pomóc, dotyczy przecież nas wszystkich.

BL

¹ European Commission: Directorate-General for Communication, Społecznie sprawiedliwa transformacja, Publications Office of the European Union, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/183839>

² Komisja Europejska: Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej oraz Crudi, F., Advocacy and social actors fueling the just transition – A case study on Silesia [Rzecznictwo i podmioty społeczne napędzające sprawiedliwą transformację – studium przypadku na Śląsku], PL, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2024, <https://data.europa.eu/doi/10.2776/942961>

³ <https://zielonasiec.pl/2025/01/21/adaptacja-miast-dozmiany-klimatu-spotkanie-sieciujace-w-katowicach/>